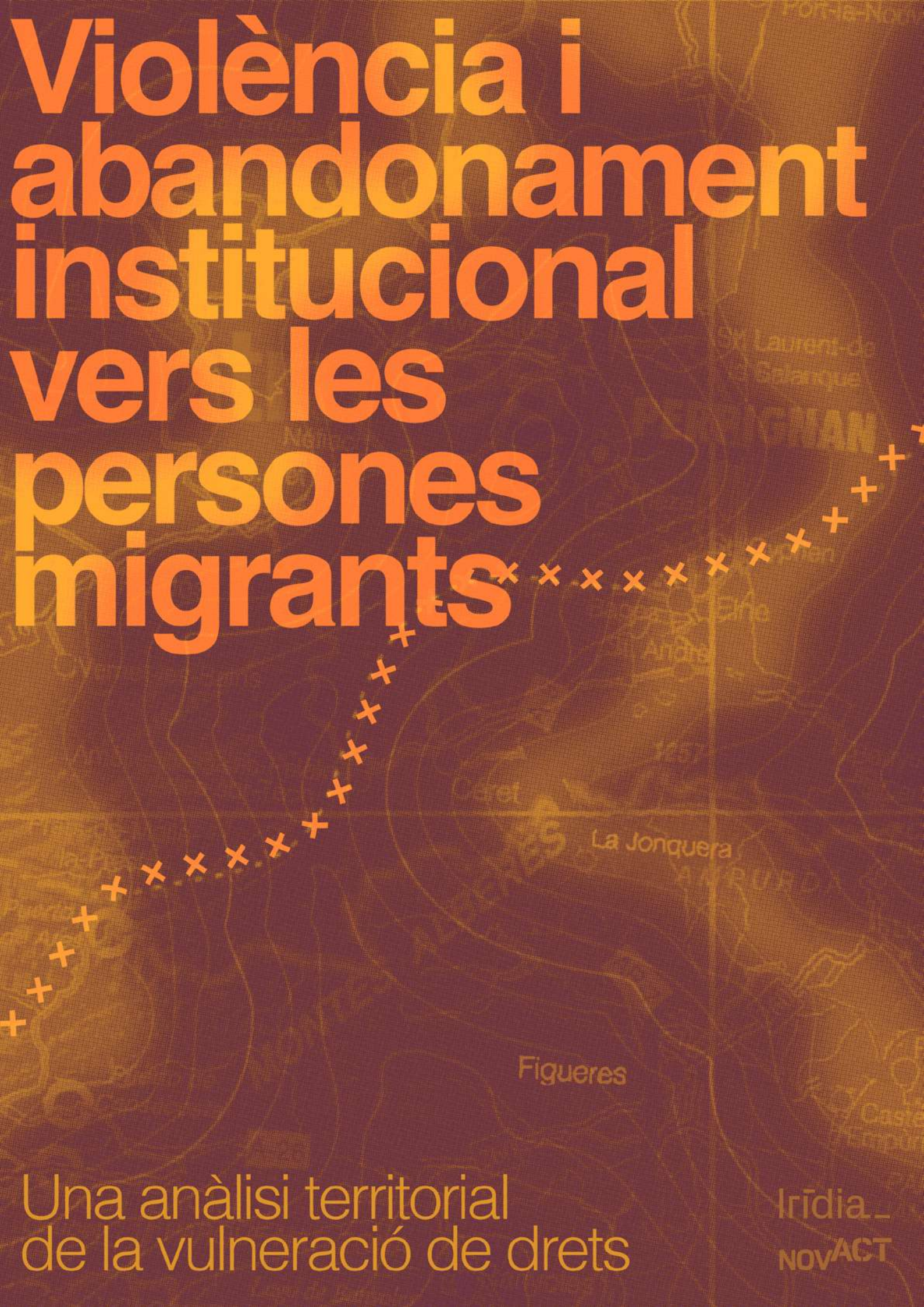

Violència i abandonament institucional vers les persones migrants

Una anàlisi territorial
de la vulneració de drets

Irídia_
NOVACT

Autoria:

Clara Calderó Delgado, Úrsula Ruiz Cabello i Gastón Aguirre

Pròleg:

Guillem Balboa Buika

Col·laboració:

Anafè, Ànima Mater Associació, Observatori de les Migracions a la Mediterrània de la Universitat de les Illes Balears i Coordinadora de Professionals en Matèria Migratòria de les Illes Balears.

Laia Costa Gay, jurista i co-autora de l'informe de Casal dels Infants i Fundació FICAT, "Marc jurídic del sistema de protecció de menors i jovent migrant sol i les seves vulneracions a Catalunya" (pendent de publicació).

Aquest estudi no hauria estat possible sense la col·laboració estreta d'entitats, persones i col·lectius que treballen directament als territoris fronterers. El seu coneixement i compromís, fruit del contacte directe amb les realitats de les persones que arriben per via marítima a Mallorca, de la infància i joventut no acompanyada a Barcelona, i de les persones en trànsit cap a França i altres parts d'Europa a través de la frontera catalanofrancesa, han estat fonamentals. Agraïm profundament el seu temps, la seva generositat i la seva implicació.

Agraïm les revisions i els comentaris de Mar Soriano Marfà i Maite Daniela Lo Coco, i l'acompanyament de Blanca Garcés.

Coordinació:

Clara Calderó i Úrsula Ruiz

Maquetació:

Garazi Conde

Fotografies:

Clara Calderó i Úrsula Ruiz

Data de publicació: octubre 2025

Amb la col·laboració de:

Ajuntament de Barcelona, Ministerio de Derechos Sociales, Consumo y Agenda 2030

**Ajuntament de
Barcelona**

Els organismes finançadors no comparteixen necessàriament el contingut d'aquest informe.

01. Context i justificació

Les polítiques migratòries de l'Estat espanyol i de la Unió Europea es basen principalment en el control dels fluxos de persones en moviment mitjançant l'externalització de fronteres i la criminalització de la migració. Durant l'any 2024, la reforma normativa del Codi de Fronteres Schengen i l'aprovació del Pacte Europeu de Migració i Asil, han reforçat aquest enfocament, restringint l'accés a l'asil i promovent la detenció i devolució de persones, inclosa la infància.

Malgrat aquestes mesures, les arribades a Espanya per vies considerades irregulars van augmentar un **12,5%** respecte a l'any 2023, sent la ruta cap a les Canàries la principal via d'entrada. Aquestes polítiques restrictives tenen conseqüències greus: més de **10.000** persones van morir en el trajecte cap a l'Estat espanyol aquell any.

L'informe pretén
il·lustrar com la política
migratòria europea i
estatal, (...) genera
espais de desprotecció
i vulneració de drets
de manera sistemàtica.

A més, l'enduriment del control migratori i l'externalització han desplaçat les rutes d'entrada, provocant un increment d'arribades a les Illes Balears. Alhora, les mancances en la identificació d'infants als punts d'accés a l'Estat espanyol han afavorit l'arribada d'infants no identificats a ciutats com Barcelona. I moltes de les persones migrades continuen el seu trajecte cap a França, però es troben amb un control fronterer reforçat també a l'interior.

Davant d'aquest context, resulta urgent analitzar les responsabilitats institucionals, als àmbits estatal, autonòmic i local, en relació amb les condicions d'arribada, acollida, trànsit i vida de les persones migrades.

Aquest informe ofereix una anàlisi territorial centrada en tres espais clau vinculats a les fronteres catalanes: les arribades per via marítima a les Illes Balears, l'acollida d'infants i joves no acompanyats a Barcelona, i el trànsit migratori a través de la frontera catalanofrancesa. L'objectiu és il·lustrar com les polítiques migratòries europees i estatals, i la seva implementació autonòmica i local, generen de forma sistemàtica espais de desprotecció i vulneració de drets.

02. Objectius de l'informe

- Denunciar la situació de vulneració de drets i desprotecció de les persones migrants, en l'arribada i el trànsit, especialment de la infància i adolescència no acompanyada.
- Documentar les mancances en la detecció de persones amb necessitats especials de protecció.
- Mostrar la necessitat d'establir mecanismes efectius de transparència, control i rendició de comptes sobre les actuacions institucionals a les fronteres.

03. Metodologia

Des d'una perspectiva decolonial, antiracista i feminista, l'informe utilitza una metodologia mixta, que inclou l'observació directa, les entrevistes qualitatives i l'anàlisi de dades i informació secundària.

Aquest informe s'emmarca en un treball permanent de monitoratge de drets humans en contextos de frontera dut a terme en col·laboració amb entitats, col·lectius, activistes i professionals.

04. Conclusions

LES POLÍTIQUES DE GESTIÓ I DETECCIÓ DE VULNERABILITAT A LES ARRIBADES A LES ILLES BALEARS

- **Mallorca s'ha consolidat com a punt d'entrada de la ruta migratòria algeriana**, amb un augment sostingut d'arribades i un canvi en el perfil migratori. Ha disminuït l'arribada de persones d'origen magrebí i ha augmentat la de persones procedents d'altres països africans, especialment Somàlia, país amb una taxa de reconeixement de l'asil del 98%.
- **En els desembarcaments a Mallorca predomina un enfocament policial, i s'han detectat pràctiques que poden atemptar contra la dignitat de les persones.** En alguns casos, la Guàrdia Civil escriu números identificatius als braços o mans de les persones amb guix permanent o retoladors.
- **En el desembarcament** no hi ha protocols de coordinació entre els actors implicats ni s'assegura una primera assistència mèdica i humanitària.
- **Els mitjans humans i materials són insuficients per a la identificació de situacions de vulnerabilitat**, com infància, col·lectiu LGTBIQ+, potencials sol·licitants d'asil, supervivents de tràfic, tortura o altres formes de maltractament, malalties o altres necessitats de salut mental o de protecció específiques.
- **Les condicions de detenció al Centre d'Atenció Temporal d'Estrangers (CATE) de Son Tous no compleixen amb els estàndards mínims establerts pels organismes internacionals**, tant pel que fa a infraestructures com a serveis bàsics.
- **La intervenció humanitària, l'assistència sanitària i la detecció de vulnerabilitats es duen a terme sota custòdia policial**, sense privacitat ni traducció adequada, i sense garantir la presència de personal professional especialitzat.
- **S'ha detectat una greu vulneració del dret a sol·licitar l'asil**, ja que les persones detingudes al CATE no tenen garantit l'accés a la informació ni a la possibilitat de tramitar la manifestació de voluntat de sol·licitar protecció internacional.
- **L'atenció jurídica** es presta de forma col·lectiva, sense garanties de confidencialitat ni adaptació a les necessitats individuals. Les entrevistes es realitzen de peu, a la intempèrie i sense espais que assegurin privacitat, tant per les persones ateses com pels /les advocats/ades.
- **Es realitzen entrevistes sense assistència lletrada per a la identificació dels patrons d'embarcació.** Des de 2022, s'han detingut a les Illes Balears 170 persones adultes i 14 nens i adolescents, en un context de preocupant criminalització de la migració i la infància.

- **No es garanteix que les persones amb necessitats especials de protecció tinguin accés a recursos d'acollida ni cap tipus d'acompanyament.** Un cop abandonen el CATE, no es garanteix cap traçabilitat ni seguiment, fet que les deixa en una situació d'absoluta desprotecció.
- **Un cop finalitzat el període de detenció, la majoria de les persones són posades en llibertat a l'estació marítima,** on poden obtenir un bitllet de ferri mostrant l'acord de devolució. Aquesta pràctica es duu a terme en el marc d'un acord no públic entre l'administració i l'empresa Baleària.

L'ACOLLIDA I LA PROTECCIÓ DE LA INFÀNCIA I LA JOVENTUT NO ACOMPANYADA A LA CIUTAT DE BARCELONA

- El sistema català de protecció de la infància i adolescència no acompanyada opera sota una lògica d'**emergència i excepcionalitat, amb mesures transitòries que no garanteixen continuïtat ni estabilitat un cop assolida la majoria d'edat.** Aquest funcionament es veu condicionat per una estructura adultocèntrica, racista i colonial, amb pràctiques discriminatòries i assimilacionistes que afecten negativament el procés de socialització i participació dels joves.
- En les tres fases del sistema - **acollida, estada i autonomia personal - s'identifiquen disfuncions estructurals i efectes acumulatius que impacten de manera crítica** en el desenvolupament dels joves i la seva socialització i participació social.
- S'han detectat casos de **infància sense referents allotjada en recursos d'acollida humanitària** per a persones adultes, tot i haver manifestat la seva minoria d'edat i **sense que s'hagi obert un expedient de tutela provisional.**
- Els processos de determinació de l'edat es duen a terme de forma sistemàtica, fins i tot davant de documentació no impugnada. Les proves mèdiques utilitzades tenen una fiabilitat qüestionable i vulneren el dret a l'interès superior del menor.
- **De manera notòria, des de 2023, s'ha observat un increment dels casos de joves amb documentació no impugnada que acredita la seva minoria d'edat, però que han estat decretats majors d'edat per la Fiscalia i, consegüentment, expulsats del sistema de protecció.** Aquesta situació els ha abocat al sensellarisme, sense accés a informació, assistència jurídica ni derivació a recursos adequats.
- L'any 2024, **59 sentències judicials van deixar sense efecte els desemparaments de la Direcció General de Prevenció i Protecció a la Infància i Adolescència (DGPPIA, anterior DGAIA) dictats arrel d'un decret de majoria d'edat emès per la Fiscalia,** declarant que el/la demandant era menor d'edat en el moment de dictar-se i que les proves de determinació de l'edat es van dur a terme en vulneració al dret de l'interès superior del menor.
- Aquestes pràctiques han generat que, en els últims anys, **molts joves menors quedin en situació d'abandonament institucional, sensellarisme sobrevingut i extrema vulnerabilitat social.** Sense accés a informació ni derivacions, només poden ser detectats pels serveis socials locals.

- **Les xarxes de suport mutu, activistes i de voluntariat cobreixen parcialment les mancances del sistema**, però no poden suplir les responsabilitats institucionals. **Els recursos municipals estan saturats i no responen a les necessitats específiques d'aquesta infància.** Cap jove menor d'edat hauria d'acabar en una situació de carrer, ni hauria de ser atès pels serveis socials d'atenció al sensellarisme.
- **La situació de carrer té greus conseqüències en la salut mental dels joves i els exposa a violències, abusos, explotació i altres formes de vulnerabilitat extrema.** La situació de carrer té un impacte gravíssim en els itineraris formatius dels joves i en les seves vides, moltes vegades amb conseqüències irreversibles.
- Durant l'estada en centres, es constata una **manca de serveis específics en salut mental, educació, regularització documental i participació.** Els joves viuen sovint en entorns segregats, amb accés limitat a informació i recursos bàsics.
- L'any 2024, només un **3,6 % dels infants i adolescents tutelats han sol·licitat protecció internacional**, fet que posa en evidència una greu deficiència en la detecció i derivació de perfils amb dret a asil.

EL CONTROL MIGRATORI ALS ESPAIS DE TRÀNSIT DE LA FRONTERA CATALANOFRANCESA

- Des de la **suspensió de l'Acord de Schengen per part de França l'any 2015**, s'han restablert **controls sistemàtics** a la frontera catalanofrancesa. Aquesta mesura ha restringit la mobilitat i ha obligat les persones migrades a **recórrer a rutes cada cop més perilloses**, com el pas per túnels ferroviaris.
- **La presència policial a la zona és intensa i manquen mecanismes efectius de control i registre.** Aquest context genera **un espai opac, sense traçabilitat de les actuacions ni rendició de comptes, i facilita pràctiques com les devolucions en calent o l'abandonament de persones**, vulnerant el dret d'asil, el principi de no devolució, i també els drets a la vida, a la integritat física i moral.
- El control migratori **està generant un control policial basat en el perfil racial que afecta de manera desproporcionada a les persones no-blanques.**
- L'anàlisi identifica tres espais interconnectats dins l'ecosistema fronterer:
 - La frontera amb França (el Pertús i Portbou): Presència de controls policials bilaterals amb devolucions sense garanties ni accés al dret d'asil.
 - Espais de rebuig (La Jonquera): A la comissaria de la Policia Nacional s'han documentat condicions de detenció deficientes i vulneracions del dret a l'asil.
 - Control interior a Catalunya (Figueres): Pràctiques habituals d'identificació policial per perfil racial, obstacles a la mobilitat abans d'arribar a la frontera, impediment per l'empadronament i denegació d'accés a serveis bàsics.
- Tot i tractar-se d'una ruta de pas consolidada, a **Catalunya no existeixen recursos públics específics per a l'atenció de persones en trànsit.** Aquest buit institucional fa que l'assistència recaigui exclusivament en **xarxes de voluntariat i suport comunitari**, que tot i ser imprescindibles, són escasses i disposen de recursos limitats.

5. Recomanacions

AL GOVERN DE L'ESTAT ESPANYOL:

- Establir vies legals i segures per a sol·licitar protecció internacional i promoure una mobilitat equitativa.
- Garantir una atenció especialitzada al desembarcament a Mallorca amb protocols específics, atenció mèdica amb perspectiva transcultural i presència d'intèrprets.
- Garantir la presència de personal professional i especialitzat per la detecció de vulnerabilitats amb un enfocament interseccional, en espais amb privacitat i sense presència policial.
- Assegurar la traçabilitat administrativa i la continuïtat en la protecció després de sortir de les Illes Balears.
- Activar un protocol específic per detectar vulnerabilitats i garantir recursos bàsics a persones en trànsit en totes les fronteres de l'Estat espanyol.

AL MINISTERI DE L'INTERIOR:

- Evitar la privació sistemàtica de llibertat amb l'internament als CATE, optant per alternatives garantistes i, mentre això no sigui possible realitzar un desenvolupament normatiu dels CATEs, assegurant condicions dignes i un règim jurídic adequat.
- Millorar l'assistència jurídica i garantir l'accés efectiu a l'asil, amb més recursos al torn d'ofici.
- Eliminar pràctiques policials irregulars i evitar la criminalització de la migració.
- Assegurar que les readmissions entre França i Espanya compleixin la legalitat i els convenis internacionals.
- Crear un mecanisme independent de supervisió de les pràctiques policials a les zones frontereres, tal com estableix el Pacte Europeu de Migració i Asil.
- Erradicar els controls policials basats en perfil racial o ètnic, especialment en les localitats pròximes a la frontera.
- Prohibir la implicació d'empreses ferroviàries en tasques de control migratori.

A LA FISCALIA GENERAL DE L'ESTAT:

- Aplicar el principi de presumpció de minoria d'edat i garantir una defensa especialitzada en els processos de determinació de l'edat.
- Evitar iniciar un procés de determinació d'edat quan hi hagi documentació oficial vàlida que acrediti la minoria d'edat
- Limitar l'ús de proves mèdiques i cessar les proves radiològiques per la determinació de l'edat, prioritzant una valoració integral.

DIRECCIÓ GENERAL DE PREVENCIÓ I PROTECCIÓ A LA INFÀNCIA I L'ADOLESCÈNCIA:

- Complir la normativa vigent en la protecció de la infància no acompanyada. Especialment la Llei 14/2010 de protecció a la infància i l'adolescència; la Directriu general d'actuació 6/2020 sobre la gestió d'expedients de desemparament de menors migrants no acompanyats; i el Decret 63/2022 sobre drets, deures i mesures de protecció dels infants en el sistema.
- Evitar el tancament d'expedients de desemparament i desinternaments de joves amb documentació no impugnada que acredita la seva minoria d'edat.
- Tramitar en el període establert legalment les sol·licituds de residència i treball dels joves tutelats, independentment del procés de determinació d'edat.
- Millorar les condicions dels centres i garantir-ne la connexió amb serveis públics i entorn social.
- Sol·licitar l'empadronament de tots els infants i adolescents tutelats.
- Incrementar recursos per a joves extutelats, especialment pisos d'autonomia i suport a la inserció.
- Incorporar una perspectiva de gènere en totes les intervencions amb infància, adolescència i joventut.

DIRECCIÓ GENERAL DE MIGRACIONS I REFUGI:

- Garantir que els joves amb documentació acreditativa de la minoria d'edat però, decretats adults per la Fiscalia accedeixin a alimentació, allotjament, formació, treball i assessorament jurídic.
- Assegurar l'accés a drets i a la participació social dels joves extutelats, amb acompanyament específic.
- Participar en la planificació dels serveis per a joves migrants, garantint l'oferta formativa i lingüística.
- Activar un protocol específic per protegir a les persones en trànsit, per detectar vulnerabilitats i garantir l'accés a recursos bàsics.

MECANISMES DE PROTECCIÓ DE DRETS HUMANS (OFICINES PER LA IGUALTAT DE TRACTE I LA NO DISCRIMINACIÓ I LES SINDICATURES DE GREUGES):

- Adaptar els canals de denúncia i atenció per fer-los accessibles i útils per a joves migrants no acompanyats, per aconseguir mesures efectives de reparació.

COMISSIONADA D'ACCIÓ SOCIAL I SERVEI MUNICIPAL DE DETECCIÓ I INTERVENCIÓ DE L'AJUNTAMENT DE BARCELONA:

- Activar un pla específic per a joves menors en situació de carrer amb serveis bàsics i itineraris de protecció.
- Registrar com a menors d'edat els joves amb documentació acreditativa, indicant la seva situació legal.
- Fer públiques les dades d'atenció i traslladar els casos de joves menors d'edat en situació de carrer a les autoritats competents.
- Ampliar els recursos d'atenció, especialment en allotjament, salut mental, educació i assessorament jurídic.
- Acompanyar en l'empadronament a tots els joves sense referents adults residents a Barcelona.

MUNICIPIIS DE L'ALT EMPORDÀ:

- Reforçar els serveis socials i d'acollida amb recursos adequats.
- Garantir l'accés al padró com a via d'accés als drets i serveis públics.

VIOLÈNCIA I ABANDONAMENT INSTITUCIONAL VERS LES PERSONES MIGRANTS

UNA ANÀLISI TERRITORIAL
DE VULNERACIÓ DE DRETS

// OCTUBRE 2025

Irīdia_ novACT